

**Міністерство освіти і науки України
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського**

***ISSN 2521-1293 (друкована версія)
ICV 2017: 53.20***

*Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
Серія КВ № 8416 від 06.02.2004*

**НАУКОВІ ЗАПИСКИ
Вінницького державного
педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського.**

Серія: Філологія

Випуск 27

Вінниця – 2018

УДК 80/82 (062.522)
В 48

ISSN 2521-1293 (друкована версія)
ICV 2017: 53.20

В 48 Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія: збірник наукових праць / гол. ред. І. Я. Завальнюк. Вінниця: ТОВ «фірма Планер», 2018. Вип. 27. 151 с.

Затверджено як друковане періодичне видання, що входить до Переліку наукових фахових видань України (додаток 12 до наказу Міністерства освіти і науки України 16.05.2016 № 515)

Рекомендувала до друку Вчена рада Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол № 6 від 21.12.2018).

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Завальнюк І. Я., доктор філологічних наук, професор (Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця) (головний редактор);

Гороф'янюк І. В., кандидат філологічних наук, доцент (Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця) (заступник головного редактора);

Прокопчук Л. В., кандидат філологічних наук, доцент (Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця) (відповідальний секретар);

Барань Є. Б., кандидат філологічних наук, доцент (Закарпатський угорський інститут імені Ф. Ракоці ІІ, м. Берегове);

Городенська К. Г., доктор філологічних наук, професор (Інститут української мови НАН України, м. Київ);

Забужанська І. Д., кандидат філологічних наук (Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця);

Іваницька Н. Б., доктор філологічних наук, професор (Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету, м. Вінниця);

Іваницька Н. Л., доктор філологічних наук, професор (Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця);

Кононенко І. В., доктор філологічних наук, професор (Варшавський університет, м. Варшава, Польща);

Рамбішевська Д., доктор габлітат, професор (Інститут славістики Польської академії наук, м. Варшава, Польща);

Струганець Ю. Б., кандидат філологічних наук (Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка, м. Тернопіль);

Харченко С. В., доктор філологічних наук, доцент (Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ);

Шабат-Савка С. Т., доктор філологічних наук, доцент (Чернівецький національний університет імені Івана Федьковича, м. Чернівці);

Шинкарук В. Д., доктор філологічних наук, професор (Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ);

Ямчинська Т. І., кандидат філологічних наук, доцент (Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця).

РЕЦЕНЗЕНТИ

Валух З. О., доктор філологічних наук, професор (Київський національний лінгвістичний університет, м. Київ);

Денисюк В. В., кандидат філологічних наук, доцент (Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, м. Умань);

Зелінська О. Ю., доктор філологічних наук, доцент (Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, м. Умань);

Кульбабська О. В., доктор філологічних наук, професор (Чернівецький національний університет імені Івана Федьковича, м. Чернівці).

Адреса редакційної колегії:

21101, м. Вінниця, вул. Острозького, 32, факультет філології й журналістики імені Михайла Стельмаха
Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського; тел. (0432) 275-589.
e-mail: naukovizap@gmail.com; <https://sites.google.com/site/naukazapmovoznavstvo>.

Статті подано в авторській редакції.

Під час використання матеріалів збірника покликання на «Наукові записки» є обов'язковим.

УДК 80/82 (062.522)

© Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, 2018

© Автори статей, 2018

**Ministry of Education and Science of Ukraine
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi
State Pedagogical University**

***ISSN 2521-1293 (print)
ICV 2017: 53.20***

*Certificate of state registration
printed media KB № 8416 від 06.02.2004*

**SCIENTIFIC NOTES
of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi
State Pedagogical University.**

Series: Philology

Nr 27

Vinnytsia – 2018

УДК 80/82 (062.522)

В 48

ISSN 2521-1293 (print)

ICV 2017: 53.20

B 48 Scientific Notes of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University. Series: Philology: collection of scientific works / Editor-in-Chief Inna Zavalniuk. Vinnytsia: Company «firm Planer», 2018. Nr. 27. 151 p.

Approved as a printed periodical to the list of scientific professional editions of Ukraine (addition 12 to the order of the Ministry of Education and Science of Ukraine 16.05.2016 № 515).

Recommended by the Academic Council
of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (protocol № 6 from 21.12.2018).

EDITORIAL BOARD

Zavalniuk I., doctor of philological sciences, professor (Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine) (Editor-in-Chief);

Horofyanyuk I., candidate of philological sciences (Ph.D.), associate professor (Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine) (Coordinating Editor);

Prokopchuk L., candidate of philological sciences (Ph.D.), associate professor (Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine) (Responsible Secretary);

Baran I., candidate of philological sciences (Ph.D.), associate professor (Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, Beregszász Transcarpathia, Ukraine);

Horodenska K., doctor of philological sciences, professor (Institute of the Ukrainian language of Ukrainian National Academy of Science, Kyiv, Ukraine);

Ivanytska N., doctor of philological sciences, professor (Vinnytsia Institute of Trade and Economics of Kyiv National University of Trade and Economics, Vinnytsia, Ukraine);

Ivanytska N., doctor of philological sciences, professor (Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine);

Kharchenko S., doctor of philological sciences, associate professor (National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine);

Kononenko I., doctor of philological sciences, professor (University of Warsaw, Warsaw, Poland);

Rambishevskaya D., doctor habilitat, professor (Institute of Slavic Studies, Polish Academy of Sciences, Warsaw, Poland);

Shabat-Savka S., doctor of philological sciences, associate professor (Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi, Ukraine);

Shynkaruk V., doctor of philological sciences, professor (National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine);

Struhanets Yu., candidate of philological sciences (Ph.D.) (Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ternopil, Ukraine);

Yamchynska T., candidate of philological sciences (Ph.D.), associate professor (Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine);

Zabuzhanska I., candidate of philological sciences (Ph.D.) (Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine).

REVIEWERS

Valiukh Z., doctor of philological sciences, professor (Kyiv National Linguistic University, Kyiv, Ukraine);

Denysiuk V., candidate of philological sciences (Ph.D.), associate professor (Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Uman, Ukraine);

Zelinska O., doctor of philological sciences, associate professor (Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Uman, Ukraine);

Kulbabska O., doctor of philological sciences, professor (Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi, Ukraine).

Address of editorial board:

Ukraine, 21101, Vinnytsia, Ostrozhskogo street 32, Faculty of Philology and Journalism
named after Mykhailo Stelmakh of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University;
tel. +380(0432)275589; e-mail: naukovizap@gmail.com; <https://sites.google.com/site/naukazapmovoznavstvo>.

УДК 80/82 (062.522)

© Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical
University, 2018

© Authors of articles, 2018

**Министерство образования и науки Украины
Винницкий государственный педагогический университет
имени Михаила Коцюбинского**

***ISSN 2521-1293 (печатная версия)
CV 2017: 53.20***

*Свидетельство про государственную
регистрацию печатного средства
массовой информации
Серия КВ № 8416 від 06.02.2004*

**НАУЧНЫЕ ЗАПИСКИ
Винницкого государственного
педагогического университета имени
Михаила Коцюбинского.**

Серия: Филология

Выпуск 27

Винница – 2018

УДК 80/82 (062.522)
В 48

ISSN 2521-1293 (печатная версия)
ICV 2017: 53.20

В 48 Научные записки Винницкого государственного педагогического университета имени Михаила Коцюбинского. Серия: Филология: сборник научных трудов / гл. ред. И. Я. Завальнюк. Винница: ТОВ «фирма Планер», 2018. Вип. 27. 151 с.

Утверждено как печатное периодическое издание, которое входит в Перечень научных профессиональных изданий Украины (приложение 12 к приказу Министерства образования и науки Украины 16.05.2016 № 515).

Рекомендовал к печати Ученый совет Винницкого государственного педагогического университета имени Михаила Коцюбинского (протокол № 6 от 21.12.2018).

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Завальнюк И. Я., доктор филологических наук, профессор (Винницкий государственный педагогический университет имени Михаила Коцюбинского, г. Винница) (главный редактор);

Горофянюк И. В., кандидат филологических наук, доцент (Винницкий государственный педагогический университет имени Михаила Коцюбинского, г. Винница) (заместитель главного редактора);

Прокочук Л. В., кандидат филологических наук, доцент (Винницкий государственный педагогический университет имени Михаила Коцюбинского, г. Винница) (ответственный секретарь);

Барань Е. Б., кандидат филологических наук, доцент (Закарпатский венгерский институт имени Ф. Ракоци II, г. Берегово);

Городенская Е. Г., доктор филологических наук, профессор (Институт украинского языка НАН Украины, г. Киев);

Забужанская И. Д., кандидат филологических наук (Винницкий государственный педагогический университет имени Михаила Коцюбинского, г. Винница);

Иваницкая Н. Б., доктор филологических наук, профессор (Винницкий торгово-экономический институт Киевского национального торгово-экономического университета, г. Винница);

Иваницкая Н. Л., доктор филологических наук, профессор (Винницкий государственный педагогический университет имени Михаила Коцюбинского, г. Винница);

Кононенко И. В., доктор филологических наук, профессор (Варшавский университет, г. Варшава, Польша);

Рамбишевская Д., доктор хабилитат, профессор (Институт славистики Польской академии наук, г. Варшава, Польша);

Струганец Ю. Б., кандидат филологических наук (Тернопольский национальный педагогический университет им. В. Гнатюка, г. Тернополь);

Харченко С. В., доктор филологических наук, доцент (Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины, г. Киев);

Шабат-Савка С. Т., доктор филологических наук, доцент (Черновицкий национальный университет имени Ивана Федьковича, г. Черновцы);

Шинкарук В. Д., доктор филологических наук, профессор (Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины, г. Киев);

Ямчинская Т. И., кандидат филологических наук, доцент (Винницкий государственный педагогический университет имени Михаила Коцюбинского, г. Винница).

РЕЦЕНЗЕНТЫ

Валюх З. О., доктор филологических наук, профессор (Киевский национальный лингвистический университет, г. Киев);

Денисюк В. В., кандидат филологических наук, доцент (Уманский государственный педагогический университет имени Павла Тычины, г. Умань);

Зелинская О. Ю., доктор филологических наук, доцент (Уманский государственный педагогический университет имени Павла Тычины, г. Умань);

Кульбабская Е. В., доктор филологических наук, профессор (Черновицкий национальный университет имени Ивана Федьковича, г. Черновцы).

Адрес редакционной коллегии:

Украина, 21101, г. Винница, ул. Острожского, 32, факультет филологии и журналистики имени
Михаила Стельмаха Винницкого государственного педагогического университета
имени Михаила Коцюбинского;

тел. (0432) 275-589; e-mail: naukovizap@gmail.com; <https://sites.google.com/site/naukzapmovoznavstvo>.

Статьи поданы в авторской редакции.

При использовании материалов сборника ссылки на «Научные записки» являются обязательными.

УДК 80/82 (062.522)

© Винницкий государственный педагогический
университет имени Михаила Коцюбинского, 2018
© Авторы статей, 2018

ЗМІСТ

I. Функційна семантика лексичних одиниць. Теорія номінації	13
Байтерякова Наталія, Байтеряков Олег	
Характеристика основних розрядів англійської спелеологічної лексики.....	13
Горобець Алла	
Лексико-семантичне поле «час» у складі метафори (на матеріалі мови художніх творів Михайла Стельмаха).....	22
Кірілкова Наталія	
Внутрішня форма фразеологізму <i>покотити колодкою</i>	29
Прокопович Лідія	
Лексико-семантичне мікрополе «очі» як фрагмент мовного портрета людини в романі Мирослава Дочинця «Мафтей».....	35
Романчук Алексей	
<i>Колэба и карнэк</i> : к истории хозяйственного уклада булаештских украинцев.....	45
II. Лінгвістика тексту. Стилiстичні та контекстуальні вияви лексичних і граматичних одиниць	62
Горобець Руслана	
Функціонально-семантичний потенціал вставних конструкцій (на матеріалі повісті Лесі Ворониної «Таємне товариство боягузів, або Засіб від переляку № 9»).....	62
Домрачева Ірина	
Реалізація питальних речень у мовленнєвому просторі Василя Стуса.....	69
Кухар Ніна	
Особливості функціонування приприкметникових поширювачів у формально-граматичній структурі речення.....	76
Чередниченко Вікторія	
Стильова риса як важливий складник лінгвостилістичного аналізу тексту.....	83
III. Мова сучасних ЗМІ	90
Ільчук Вікторія	
Мова сучасних ЗМІ як об'єкт лінгвістичних досліджень.....	90
Кравчук Людмила, Волошина Оксана	
Мас-медійний дискурс як джерело поповнення загальномовного словника новотворами.....	95
Прокопчук Людмила, Чередніченко Ірина	
Граматичні аномалії на сторінках друкованих ЗМІ.....	102
IV. Перекладознавство та міжкультурна комунікація	110
Бабчук Юлія	
Тембральні характеристики междометия <i>yeah</i> в спонтанній речі.....	110
Волченко Ольга	
Індивідуально-авторські неологізми як перекладознавча проблема.....	116

Головацька Юлія, Цепенюк Тетяна	
Стилістичні та лексичні засоби як спосіб передачі авторської оцінки героя художнього твору: перекладацький аспект.....	125
Заскалста Світлана	
Застосування принципів міждисциплінарних зв'язків у процесі вивчення іноземної мови на факультеті іноземної філології.....	135
РЕЦЕНЗІЇ	141
Кульбабська Олена	
Об'єктивація культурно забарвлених феноменів української мови. Лінгвокультурологічні засади мовознавчих досліджень : монографія / Л. М. Марчук, Т. М. Сукаленко, Н. В. Вдовиченко, А. М. Сірант. – К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2018. – 196 с. – (Серія «Студії з лінгвокультурології та когнітивістики», вип. 1).....	141
ВІТАЄМО	144
ІНФОРМАЦІЯ ДЛЯ АВТОРІВ	146

CONTENTS

I. Functional semantics of lexical units. The theory of nomination	13
Baiteriakova N., Baiteriakov O.	
Characteristics of the basic categories of English speleological vocabulary	13
Horobets' A.	
Lexico-semantic field «time» in the composition of methaphors (on the material of Mykhailo Stelmakh artistic prose).....	22
Kirilkova N.	
The inner meaning of the phrase <i>pokotyty kolodkoju</i>	29
Prokopovych L.	
Lexico-semantic micro field «eyes» as the element of language portrait of a person in the novel «Matfei» by Myroslav Dochynets	35
Romanchuk A.	
«Koleba» and «karnek»: to the history of the Bulaestian Ukrainians' livelihood	45
II. Text linguistics. Stylistic and contextual manifestations of lexical and grammatical units	62
Horobets R.	
Functional-semantic potential of interlocking units (based on the Story of Lesia Voronina «The Secret Coworking Society, or the Fear of the Famine No. 9»).....	62
Domracheva I.	
The implementation of interrogative sentences in the speech space of Vasyl Stus	69
Kuhar N.	
Features of the functioning of adjectives in the formal grammatical structure of the sentence.....	76
Cherednychenko V.	
Style feature as an important component of linguistic and stylistic analysis of the text	83
III. The language of modern media.....	90
Ilchuk V.	
The language of the modern mass media as the object of the linguistic research	90
Kravchuk L., Voloshyna O.	
Mass media discourse as the addition resource of a general dictionary with neologisms	95
Prokopchuk L., Cherednichenko I.	
Grammatical mistakes on printed media pages	102
IV. Translation studies and intercultural communication	110
Babchuk Yu.	
Timbre characteristics of interjection «Yeah» in spontaneous speech	110
Volchenko O.	
The author's neologisms as the translation problem	116

Holovatska Yu., Tsepeniuk T.

Stylistic and lexical means of rendering the author's evaluation of the hero of fiction: translation aspect 125

Zaskaleta S.

Application of the principles of inter-dissiplanal relations in the process of foreign language study at the faculty of foreign language 135

REVIEW S..... 141

Kulbabska O.

Objection of culturally colored phenomena of the Ukrainian language. Linguistic and cultural foundations of linguistic research: monograph / L. M. Marchuk, T. M. Sukalenko, N. V. Vdovichenko, A. M. Sirant. – K.: Publishing House of Dmitry Burago, 2018. – 196 p. – (Series of Linguocultural Studies and Cognitive Studies Studies, vol. 1))..... 141

CONGRATULATIONS..... 144

INFORMATION FOR AUTHORS..... 146

СОДЕРЖАНИЕ

I. Функциональная семантика лексических единиц. Теория номинации	13
Байтерякова Наталия, Байтеряков Олег	
Характеристика основных разрядов английской спелеологической лексики.....	13
Горобец Алла	
Лексико-семантическое поле «время» в составе метафоры (на материале языка художественных произведений Михаила Стельмаха).....	22
Кирилкова Наталия	
Внутренняя форма фразеологизма <i>покотити колодкою</i>	29
Прокопович Лидия	
Лексико-семантическое микрополе «глаза» как фрагмент речевого портрета человека в романе Мирослава Дочинца «Мафтей».....	35
Романчук Алексей	
<i>Колэба и карнэк</i> : к истории хозяйственного уклада булаештских украинцев.....	45
II. Лингвистика текста. Стилистические и контекстуальные проявления лексических и грамматических единиц	62
Горобец Руслана	
Функционально-семантический потенциал вставных конструкций (на материале повести Леси Ворониной «Гайное общество трусов, или Средство от испуга № 9»).....	62
Домрачева Ирина	
Реализация вопросительных предложений в речевом пространстве Василия Стуса.....	69
Кухар Нина	
Особенности функционирования приприлагательных распространителей в формально-грамматической структуре предложения.....	76
Чередниченко Виктория	
Стилевая черта как важная составляющая лингвостилистического анализа текста.....	83
III. Язык современных СМИ	90
Ильчук Виктория	
Язык современных СМИ как объект лингвистических исследований.....	90
Кравчук Людмила, Волошина Оксана	
Масс-медийный дискурс как источник пополнения общезыкового словаря новообразованиями	95
Прокопчук Людмила, Чередниченко Ирина	
Грамматические аномативы на страницах печатных СМИ.....	102
IV. Теория перевода и межкультурная коммуникация	110
Бабчук Юлия	
Тембральные характеристики междометия <i>yeah</i> в спонтанной речи.....	110

Волченко Ольга	
Индивидуально-авторские неологизмы как проблема перевода.....	116
Головацкая Юлия, Цепенюк Татьяна	
Стилистические и лексические средства как способ передачи авторской оценки героя художественного произведения: аспект перевода.....	125
Заскалета Светлана	
Применение принципов междисциплинарных связей в процессе изучения иностранного языка на факультете иностранной филологии.....	133
РЕЦЕНЗИИ	139
Кульбабская Елена	
Об’єктивація культурно забарвлених феноменів української мови. Лінгвокультурологічні засади мовознавчих досліджень : монографія / Л. М. Марчук, Т. М. Сукаленко, Н. В. Вдовиченко, А. М. Сірант. – К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2018. – 196 с. – (Серія «Студії з лінгвокультурології та когнітивістики», вип. 1).....	139
ПОЗДРАВЛЯЕМ	142
ИНФОРМАЦИЯ ДЛЯ АВТОРОВ	144

УДК 811.161.2373

**ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНЕ ПОЛЕ «ЧАС» У СКЛАДІ МЕТАФОРИ
(НА МАТЕРІАЛІ МОВИ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ МИХАЙЛА СТЕЛЬМАХА)**

А. Горобець

Вінницький національний аграрний університет
Україна, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3
e-mail: allagor1992@gmail.com

У статті проаналізовано елементи лексико-семантичного поля «час», ужиті в метафоричному значенні в мові прозових художніх творів Михайла Стельмаха. Визначено особливості авторського часосприйняття на основі описаних реченневих конструкцій. Простежено зв'язок лексичних та лексико-синтаксичних одиниць із художнім світобаченням автора.

Ключові слова: лексико-семантичне поле, лексема, метафора, семантика, темпоральна номінація.

**ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧЕСКОЕ ПОЛЕ «ВРЕМЯ» В СОСТАВЕ МЕТАФОРЫ
(НА МАТЕРИАЛЕ ЯЗЫКА ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ПРОИЗВЕДЕНИЙ
МИХАИЛА СТЕЛЬМАХА)**

А. Горобець

Винницкий национальный аграрный университет
Украина, г. Винница, ул. Солнечная, 3
e-mail: allagor1992@gmail.com

В статье проанализированы элементы лексико-семантического поля «время», принятых в метафорическом смысле в языке прозаических произведений Михаила Стельмаха. Определены особенности авторского восприятия времени на основе описанных конструкций предложений. Прослежена связь лексических и лексико-синтаксических единиц с художественным мировоззрением автора.

Ключевые слова: лексико-семантическое поле, лексема, метафора, семантика, темпоральная номінація.

**LEXICO-SEMANTIC FIELD "TIME" IN THE COMPOSITION OF METHAPORTS
(ON THE MATERIAL OF MYKHAILO STELMAKH ARTISTIC PROSE)**

A. Horobets'

Vinnitsia National Agrarian University
3 Soniachna St., Vinnitsia, Ukraine
e-mail: allagor1992@gmail.com

Introduction. *The article analyzes the elements of the lexical-semantic field "time", used in the metaphorical sense in the language of artistic prose by Mykhailo Stelmakh. The features of*

author's perceptions on the basis of the described religious designs are determined. The connection of lexical and lexical-syntactical units with the author's artistic vision is outlined.

Purpose. The research aims to analyse the author's perception through the prism of metaphor, to study the interaction of components of the lexical-semantic field "time" with the internal content, which is based on the transfer of certain characteristics. Achievement of the purpose demands the decision of following problems: to analyze the lexical-syntactic constructs on the symbol of temporality; trace and describe the temporal nominations that are part of the metaphor.

Methods. Observation of linguistic material, descriptive, techniques of functional-semantic and contextual analysis

Results. Time in Mykhailo Stelmakh artistic prose can acquire anthropomorphic raise, perform certain actions, in particular to think, feel, sow, fly, etc. Due to the proper author's use of metaphorical designs, the recipient can imagine the time in the image of a man, plant or heavenly bodies. Metaphor – the means of artistic speech, which consists in the transfer of signs from one subject or phenomenon to another based on the similarity between them. Metaphor is a special kind of comprehension of the world that transmits a coherent picture of perception, imagination, the intrinsic system, and creates a certain stratification of additional meanings in the well-known concepts, thus establishing a completely new type of linguistic consciousness, and subsequently national-language color. Thus, one of the main functions of metaphorical thinking is the cognitive function that treats metaphor as the main mental operation, the way of knowing and categorizing the world. The emotional language of Mykhailo Stelmakh allows the reader to expand his own horizons, completing previously known time concepts with new associative ties.

Originality. The relevance of the chosen topic is a challenge of time and it is associated with the efforts of researchers to disclose the nature of the literary work of writers. Temporality as a time immemorial category was interesting to scientists from different fields. The author's work of Mykhailo Stelmakh serves as an extremely vivid example of the metaphorical expression of temporality.

Conclusion. The author's language of Mykhailo Stelmakh presents a rather diverse and colorful way to the semantics of temporal nominations. Metaphor – the most common means of his artistic speech. Due to metaphorical time concepts, the reader can imagine time in the image of people, animals and heavenly bodies. In the center of the analyzed metaphors there are elements of thematic groups: seasonal nominations, names of months, parts of the day, and the nuclear token 'time' in various cases and numeric forms. The author widely uses the personification of time concepts, which makes it possible to parallel with human life, to trace the patterns of changes in time intervals and social and intra-psychedelic human condition.

Key words: lexical-semantic field, lexeme, metaphor, semantics, temporal nomination.

Постановка проблеми. Актуальність обраної теми є викликом часу і пов'язана з намаганнями дослідників розкрити природу мовотворчості письменників. Темпоральність як категорія здавна цікавила науковців різних галузей. Варто зазначити, що в кожній людини своє бачення часових понять. Авторська мова Михайла Стельмаха слугує надзвичайно яскравим зразком метафоричного вираження темпоральності.

Аналіз досліджень та публікацій. Теоретичні питання класифікації, структуризації та типології лексико-семантичних полів розглядали Ю. Антомонов, Ю. Апресян, С. Денисова, Ю. Караулов, Н. Ключка, І. Шевченко [1; 2; 4; 6; 7; 13]. Ґрунтовні дослідження

лексико-семантичного поля в складі художніх засобів, зокрема метафори, викладено в дисертаціях О. Петрушенко, І. Ходаревої [9; 12]. Також висвітленню цього питання були присвячені наукові розвідки М. Гурецької та Л. Прокопович [3; 10].

Метою наукової розвідки є аналіз авторського часосприйняття крізь призму метафорики, дослідження взаємодії компонентів лексико-семантичного поля «час» із внутрішнім змістом, що ґрунтується на перенесенні певних ознак. У процесі дослідження потрібно розв'язати такі **завдання**: проаналізувати наведені лексико-синтаксичні конструкції на позначення темпоральності; простежити й описати темпоральні номінації, які входять до складу метафори.

Виклад основного матеріалу дослідження. Час у М. Стельмаха може набувати антропоморфних рис, виконувати певні дії, зокрема думати, відчувати, сіяти, летіти тощо. Завдяки доречному вживанню автором метафоричних конструкцій, реципієнт може уявити час в образі людини, рослини чи небесних світил: *А ніч і далі брела заколисаним степом, згори обсівала його росюю, а знизу дзвеніла стотисячним стрекотом коників* (2, с. 156); *Жінка гарно примружилась, глянула в далину, туди, куди пішли молоді літа...* (2, с. 116); *Ось пригніться, послушайте, як зима гучить в очеретяну дудку* (2, с. 172); *Дивувався, чудувався і радів, що таки зустрівся з тим дивом, з тим святом, якого роками очікував... з тих передчуттів, які тільки молодість наколисує в душу* (2, с. 172); *І знову йому зоріли вечорові очі, тільки не було спокою ні в них, ні в ньому* (2, с. 174); *Ранок веселими руками промінців викочує з-під землі пшеничний колобок сонця і ставить його на зелену, з туманцем скатертину озимини* (1, с. 401); *Літа, Марку, ...так летять, що ніяким способом не зупиниш і ніякими кінцями не здоженеш* (1, с. 369). Час і його елементи в художній мові письменника наче перебувають у тісній взаємодії з реципієнтом дещо більшою мірою, ніж власне, персонажі творів. Важливо, що читач не потребує окремої підготовки до розуміння метафоричності часових вимірів.

Метафора – це засіб художнього мовлення, який полягає в перенесенні ознаки з одного предмета чи явища на інший на основі подібності між ними. У літературознавчому словнику-довіднику зазначається, що «сконцентруючи та узгоджуючи у своєму потужному семантичному полі найвіддаленіші чи найнесумісніші асоціації, метафора постає суцільним непочленованим тропом, який може розгортатися у внутрішній сюжет, не сприйнятий з погляду раціоналістичних концепцій». [8, с. 444]. Метафора – особливий вид осмислення світу, що передає цілісну картину сприймання, уяви, внутрішньообразної системи і створює певне нашарування додаткових значень на загальновідомі поняття, засновуючи при цьому абсолютно новий тип мовної свідомості, а згодом і національномовного колориту. Відтак однією з основних функцій метафоричного мислення є когнітивна функція, яка трактує метафору як основну ментальну операцію, спосіб пізнання і категоризації світу: «У процесі мислення аналогія відіграє не меншу роль, ніж нормалізування процедури раціонального мислення. Звертаючись до чогось нового, складного, людина часто намагається використовувати для розуміння елементи якоїсь зрозумілої та знайомої сфери» [5, с. 142]. Наприклад, у реченні: *Час пролітає над нами, то мов чорна птиця, то як біло-сніжний лебідь; нетривке і скороминуче він замітає снігами, пилом забуття, а нерозвійне підводить в новій красі, що не має ні виміру, ні кінця-краю* (1, с. 423) ядерна лексема *час* асоціюється із сильним прекрасним птахом, який вражає своєю відвагою, мужністю, точним відчуттям справедливості й гордо береться за її захист та водночас нещадним до тимчасових емоцій і переживань, що підсилено порівняннями *мов*

чорна птиця, як біло-сніжний лебідь. Метафоричність часосприйняття спостерігаємо у висловленнях, ужитих у переносному значенні: **час** *замітає снігами нетривке і скороминуче, пилом забуття, нерозв'язне* (вічне, чисте, добре) *підносить у новій красі*.

У реченні *Достиглі зорі випадали з небесного життя, не досягнувши земного, і, можливо, звичайний осінній листок був щасливіший за них: він золотим човником падав на п'янку землю, щоб стати землею і дати комусь життя* (1, с. 411) Михайло Стельмах викликає в читача специфічні асоціації, не називаючи, однак детально описуючи серпень – місяць, коли можна спостерігати часті зорепади: *Достиглі зорі випадали з небесного життя, не досягнувши земного...* Авторіві немовби шкода зірок, які згасають і втрачають можливість освітлювати чиюсь дорогу, він протиставляє їм *осіннього листка*, якому судилося прорости новим життям.

Яскравим прикладом авторського сприймання категорії часу є метафоричні конструкції: *В діброві імлісті долоні вечора прохолодою пройшлися по його обличчі, трохи остудили гнів...* (1, с. 322); *Коли густий петрівчанський вечір упав на ліси, насулений Магазаник добрався до своєї лісової оселі* (2, с. 40); *Співала вечірня година, виспівували і сумували вогкі землянки* (1, с. 344); *На поля тихо спускався сизувато-синій шовк надвечір'я* (1, с. 317); *Над поріділими лісами підіймалась і темно-синіми класами розповзалась підворушена ніч* (1, с. 343); *Над землею легковійно тремтіло імлісте срібло місячної ночі, а на землі тіні хмарин чіплялися за тіні осококів* (1, с. 282); *Світанок уже вирвався з обіймів ночі, коли Марко підходив до корівника* (1, с. 301); *Чуєш, як тато у розлогій долині підрізає ніч і на волю широко виходить блакитноокий світанок...* (1, с. 111). У центрі метафор в аналізованих реченнях перебувають елементи тематичної групи «частини доби» лексико-семантичного поля «час», виражені переважно іменниками, зокрема у непрямих відмінках, рідше – прикметниками: *імлісті долоні вечора прохолодою пройшлися по його обличчі, остудили гнів; петрівчанський вечір упав на ліси; співала вечірня година; спускався шовк надвечір'я; підіймалась і розповзалась підворушена ніч; тремтіло срібло місячної ночі; світанок вирвався з обіймів ночі; на волю виходить блакитноокий світанок*. В останній конструкції: *Чуєш, як тато у розлогій долині підрізає ніч* ужито метафору, у якій час, виражений семою *ніч*, не є суб'єктом дії, а лише об'єктом, на який спрямована дія персонажа. Проте в поданому реченні час залишає за собою центральну семантику тексту.

Про занепокоєння швидкоплинністю часу свідчить часте уживання метафоричних та епітетних конструкцій: *невблаганні літа немилосердні; давні літа то бродили десь у полях, то вершинами летіли в бої; збігає час; літа не повертаються до людини; років, що підкотились під небо; як збігає час*. У цих реченнях переважає здатність часу як невідмінної частини законів Усесвіту вступати в координаційні відношення з процесуальними денотатами: *Невблаганні літа, напевне, найбільше немилосердні до наших сільських жінок* (1, с. 308); *Він ніяк не міг зібрати давніх літ, і вони то бродили десь у полях, то вершинами летіли в бої...* (1, с. 260); *Літа ніколи не повертаються до людини, а людина завжди повертається до своїх літ* (2, с. 33); *От років тільки жаль, що вже підкотились під небо* (2, с. 31); *Прислухайся, як збігає вода, як збігає час, і думай про свій час і про своє євшан-зілля...* (2, с. 74).

На противагу семам із значенням скороминучості, швидкої метаморфози автор використовує поширену метафору *скапували краплини часу; час зупинився в його очах; зупинився чи вмирав час: Він пішов туди, де з чийогось весла скапували чи то краплини води, чи то краплини часу* (2, с. 14); *І час зупинився в його очах* (2, с. 21); *Тут справді*

зупинився чи вмирав час (2, с. 56). У цих лексико-синтаксичних метафоричних конструкціях час минає повільно, у деяких із них узагалі зупиняється. Причому це пов'язано з негативними відчуттями персонажів: страхом, тугою, смутком: *час зупинився в його очах, зупинився і вмирав час*. Отже, власне час як умовне абстрактне явище існує лише в нашій свідомості, що пов'язано з уявою мовця, конкретними відчуттями в момент мовлення: за умови приємних відчуттів час минає досить швидко, тому що нам би хотілося затримати їх якнайдовше, а при перевантаженні негативом хочеться якнайшвидше пройти цей етап, то ж час тягнеться довго.

Емоційно-образна мова Михайла Стельмаха дозволяє читачеві розширювати власний кругозір, доповнюючи раніше відомі часові поняття новими асоціативними зв'язками. Зокрема, лексема *липень* уживається із прикметником *віястий* і набуває додаткової семантики: *липень* – місяць, який характеризується яскравим озелененням природи в різноманітних відтінках – її автор порівнює з *віями*, які здіймаються над очима – землею: *Стояла тиха, ласкава година, коли вже віястий липень поскладав сіно в копиці і думає собі про те, що з неділі треба складати в полукипки жито* (2, с. 36). В аналізованій метафоричній єдності *віястий липень поскладав сіно в копиці і думає* відбулося перенесення ознак із людини-трудівника, котра у липні збирає врожай, на місяць, коли це відбувається. Використана метафора *криги розбиває блакитноокий березень* також сприяє утворенню нових асоціативних зв'язків через уяву березня місяцем, що має блакитні очі. У реципієнта відразу виникає уявлення про ранню весну, коли ніжно блакитне небо відображається у воді, що витікає з-під розтопленої криги: *У нас криги розбиває блакитноокий березень* (2, с. 43).

Про зміну сезонних номінацій свідчать метафори: *а час ішов весною – сіячем, улітку – косарем, восени – молотником, узимку мірошником; а час ішов: то скапував з рибальського весла, то відлітав у далечинь пташиним граєм: А час ішов: весною – сіячем, улітку – косарем, восени – молотником, узимку мірошником* (2, с. 11); *А час ішов: то скапував з рибальського весла, то поскрипував у крилах вітряка, то відлітав у далечинь пташиним граєм* (2, с. 15).

Михайло Стельмах оживлює свої часові поняття, надає їм посилену роль у семантиці тексту. У реченні *Ось подивіться, як напатлались останні дні тепла, як ще міцно серпень тримається за літо* (2, с. 76) спостерігаємо так звану боротьбу між порами року: настав час для осені, однак літо не має наміру відступати і *серпень міцно тримається за літо*. У цій боротьбі завдяки персоніфікації бачимо, як складно іноді й людині переходити до нового періоду в житті, як *міцно* вона *тримається за своє літо*.

На зміну періодів у житті людини, а з ними і зміну її соціальної ролі свідчить також конструкція: *Весною на дівочі голови час клав вінки, узимку – намітки* (2, с. 11), у якій *час* у метафоричному вимірі *кладає на дівочі голови вінки навесні*, коли оживає природа і дівчата вступають у пору дівування, та *намітки взимку* – коли після традиційної пори весіль дівчата переходять до іншого періоду й іншої ролі – ролі заміжніх жінок, невісток, матерів тощо. У Словнику української мови в 11 томах подано таке тлумачення лексеми *намітка*: «Покривало з тонкого серпанку, яким зав'язують поверх очіпка голову заміжні жінки» [11, с. 128]

Ядерну сему часи вжито у значенні *періоди історії* в реченні: *Та й різні часи по-різному цінують любов* (2, с. 55). Власне, періоди не можуть виконувати певних дій, зокрема *цінувати любов*, але люди, які проживають у тих часових межах, створюють певний відбиток на свою епоху. У наведеному контексті може мати місце й інше – більш вузьке метафоричне значення: *часи* – це періоди життя конкретної людини – дитинство, молодість, старість тощо.

Відтак, урахувавши певний соціальний досвід, людина змінює своє ставлення до тих самих моральних цінностей.

Висновки дослідження. Авторська мова Михайла Стельмаха доволі різноманітно й колоритно передає семантику темпоральних номінацій. Метафора – найпоширеніший засіб його художнього мовлення. Завдяки метафоричності часових понять читач може уявити час в образі людей, тварин, небесних світил. У центрі аналізованих метафор перебувають елементи тематичних груп: сезонні номінації, назви місяців, частин доби і ядерна лексема «час» у різних відмінкових та числових формах. Автор широко використовує персоніфікацію часових понять, що дає можливість провести паралель із людським життям, простежити закономірності змін часових проміжків і соціального та внутрішньо-психологічного стану людини.

Перспективу подальших наукових розвідок убачаємо у вивченні елементів лексико-семантичного поля темпоральності в складі засобів мови художніх творів Михайла Стельмаха.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антомонов А. Ю. Исследование структурной организации лексико-семантического поля: дис. ... кандидата филол. наук : 10.02.19 «Теория языка». Киев, 1987. 215 с.
2. Апресян Ю. Д. Экспериментальное исследование семантики русского глагола. Москва: Наука, 1967. 251 с.
3. Гурецька М. В. Лексико-семантичне поле «роздратування». *Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки*. Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки; [редкол.: Г. Л. Аркушин та ін.]. Луцьк, 2011. № 3: Філологічні науки. Мовознавство, Ч. 2. С. 98–102.
4. Денисова С. П. Типологія категорій лексичної семантики. Київ: Вид-во Київського державного лінгвістичного ун-ту, 1996. 294 с.
5. Дрібнюк О. Т. Функції метафори у публіцистичному стилі. *Мова і культура*. 2011. Вип. 14, т. 8. С. 140–144. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mik_2011_14_8_24 (дата звернення: 10.11.2018).
6. Караулов Ю. Н. Структура лексико-семантического поля. *Филологические науки*. 1972. № 1. С. 57–68
7. Ключка Н. Я. Лексико-семантичне поле як системно-структурне утворення. *Наукові записки. Серія «Філологічна»*. Острог: НаУОА, 2012. Вип. 24. С. 129–132.
8. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. Київ: ВЦ «Академія», 2006. 752 с.
9. Петрушенко О. О. Лексико-семантичне поле «час» в українській поезії другої половини ХХ ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 2010. 20 с.
10. Прокопович Л. Лексико-семантичне поле «простір» у поезії Євгена Маланюка *Культура слова*. 2013. № 79. С. 97–104.
11. Словник української мови: в 11 т. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1970–1980. Т. 5. С. 128.
12. Ходарева І. М. Лексико-семантичне й асоціативне поле «любов» у мові творів Павла Загребельного : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Харків, 2009. 19 с.
13. Шевченко І. Г. Теорія лексико-семантичного поля у дослідженнях мовознавців. URL : <http://intkonf.org/shevchenko-ig-teoriya-leksiko-semantichnogo-polya-u-doslidzhennyah-movoznavstv/> (дата звернення: 10.11.2018).

1. Стельмах М. П. Правда і кривда : роман. Київ: Видавництво художньої літератури «Дніпро», 1990. 427 с.
2. Стельмах М. П. Чотири броди : роман. Київ: Рад. письменник, 1979. 527 с.

REFERENCES

1. Antomonov A. Yu. Issledovanie strukturnoy organizatsii leksiko-semanticheskogo polya: dis. kand. filol. nauk : 10.02.19. Kyiv, 1987. 215 s.
2. Apresyan Yu. D. Eksperimentalnoe issledovanie semantiki russkogo glagola. Moskva: Nauka, 1967. 251 s.
3. Huretska M. V. Leksyko-semantychne pole «rozdratuvannia». Naukovyi visnyk Volynskoho natsionalnoho universytetu im. Lesi Ukrainky. Volyn. nats. un-t im. Lesi Ukrainky; [redkol.: H. L. Arkushyn ta in.]. Lutsk, 2011. № 3: Filolohichni nauky. Movoznavstvo, Ch. 2. S. 98–102.
4. Denysova S. P. Typolohiia katehorii leksychnoi semantyky. Kyiv: Vyd-vo Kyivskoho derzhavnogo linhvistychnoho un-tu, 1996. 294 s.
5. Dribniuk O. T. Funktsii metafory u publitsystychnomu styli. Mova i kultura. 2011. Vyp. 14, t. 8. S. 140–144. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mik_2011_14_8_24
6. Karaulov Yu. N. Struktura leksyko-semanticheskoho polia. Fylolohycheskye nauky. 1972. №1. S.57–68
7. Kliuchka N. Ya. Leksyko-semantychne pole yak systemno-strukturne utvorennia. Naukovi zapysky. Seriia «Filolohichna». Ostroh: NaUOA, 2012. Vyp. 24. S. 129–132.
8. Literaturoznavchyi slovnyk-dovidnyk / Za red. R. T. Hromiaka, Yu. I. Kovaliva, V. I. Teremka. Kyiv: VTs «Akademii», 2006. 752 s.
9. Petrusenko O. O. Leksyko-semantychne pole «chas» v ukrainskii poezii druhoi polovyny KhKh st. : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. filol. nauk: 10.02.01 «Ukrainska mova». Kyiv, 2010. 20s.
10. Prokopovych L. Leksyko-semantychne pole «prostir» u poezii Yevhena Malaniuka Kultura slova. 2013. № 79. S. 97–104.
11. Slovnyk ukrainskoi movy: v 11 t. / AN URSR. Instytut movoznavstva; Za red. I. K. Bilodida. Kyiv: Naukova dumka, 1970–1980. T. 5. S. 128
12. Khodarieva I. M. Leksyko-semantychne y asotsiatyvne pole «liubov» u movi tvoriv Pavla Zahrebelnoho : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. filol. nauk : 10.02.01 «Ukrainska mova». Kharkiv, 2009. 19 s.
13. Shevchenko I. H. Teoriia leksyko-semanticheskoho polia u doslidzhenniakh movoznavtsiv URL : <http://intkonf.org/shevchenko-ig-teoriya-leksiko-semanticheskogo-polya-u-doslidzhennyah-movoznavtsiv/>

DZHERELA

1. Stelmakh M. P. Правда і кривда : роман. Київ : Видавnytstvo khudozhnoi literatury «Dnipro», 1990. 427 s.
2. Stelmakh M. P. Chotyry brody : roman. Kyiv : Rad. pysmennyk, 1979. 527 s.

Горобець Алла Володимирівна, аспірантка кафедри української мови Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, асистент кафедри української та іноземних мов Вінницького національного аграрного університету (Україна).

Горобець Алла Владимировна, аспірантка кафедри українського мови Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, асистент кафедри українського та іноземних мов Вінницького національного аграрного університету (Україна).

Horobets Alla, post-graduate student of the Ukrainian Language Department at Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Assistant of the Department of Ukrainian and Foreign Languages, National Agrarian University, Vinnytsia (Ukraine).

Стаття надійшла: 15.11.2018

Статтю прийнято до друку: 22.11.2018